

הערב האחרון

הייתי זר, לא התכוננתי לנשף כזה, ובמילא לא הייתי מחופש. גם לא באתי עם כתיורג. השתמשתי בהזדמנות כדי להכיר את העם, לדבר עם זרים, ובייחוד עם הצעירים, ובייחוד בייחוד עם צעירות.

החל בשעה 11 בלילה לא היה איש פיסח בבנין, ולא כל שכן אשה פיסחת. וכמעט כל הנשים במקום רצו לדעת אם הזקן שלי אמיתי, או שזהו התחפוש שלי. היו שניגשו בביישנות, אך הרוב ניגשו במצח יחוש, שלחו יד ומשכו בזקן. אחדות ביקשו רשות, באדיבות של גרמניה פיסחת, והשאר עשו זאת מבלי לבקש רשות, בעליות של גרמניה לא-כליכך-פיסחת. כמעט כל אחת טענה שהתערבה עם בן-זוג כלשהו (בשעה זו זה כבר לא היה זה בן-הזוג שעימו באה) ושיש ליישב את המחלוקת בהוכחה ממשית. אחרי המשיכה ה-500 כבר היה הזקן שלי מוכן להיסדר מפרצופי.

כל זה בא להראות כי בגרמניה של אז לא היו זקנים. פשוט לא היו. בעליזקן נראה אז כמו סוס בעלי כנפיים. גבר גרמני הגון ומסודר היה מגולח למשעי. הזקנים של השמאל החדש, של ההיפפים ועכשיו של "הירוקים" מהווה מהפכה. בדרך כלל הוא מסמל את השאיפה לכל הדברים הטובים — איכות-הסביבה, פירוק החימוש, חופש-האדם, התנגדות לאלימות, התנגדות לגזענות ועוד ועוד.

אחת "הירוקות" שאלה אותי בן כמה הזקן שלי, ונדהמה לשמוע שהוא בן 35 — כמיספר שנות קיומה של מדינת-ישראל. היא התרשמה מאוד מן העובדה שכבר אז הייתי בעד כל הדברים הטובים ההם.

התקשיתי להסביר לה שהזקן שלי סימל, במקורו, דברים שונים לגמרי. בסיפרי בשדות 1948 הקי דשתי לו פרק. הוא היה אחד הזקנים הרבים של מילחמת העצמאות. אז בא מן הגנב, והיה סמל השוויון של החיילים הקרבים שם. התירוק הרשמי היה שבגב אין מיס, ואין לבזוז את הנזול היקר על דבר כליכך מיותר כמו גילוח. אך למעשה, היה זה חיקוי לזקנים של הברדוים, ציורים מצריים מלפני 4000 שנים מראים את אותם הזקנים עצמם, כשהם מעטרים את פניהם של תושבי סיני ודרום כנען.

בקיצור, הזקן היה אז סמל החוויה הקרבית, סמל מילחמתי. עכשיו הוא סמל השלום, בארץ ובעולם המערבי.

כמו בבית

ברגע שנכנסתי לבניין הבונדסטאג בבון, הרגשתי כמו בבית.

יש דמיון מפתיע בין הפרלמנט הגרמני והפרלמנט הישראלי. ואולי בין כל הפרלמנטים בעולם. ויש דמיון מדהים עוד יותר בין כל חברי-הפרלמנטים בעולם. אומנם, הבונדסטאג גדול פי ארבעה מן הכנסת. ובמקום הקיר של דני קרוואן, יש שם העט הגרמני הגדול, עוף זועם וזועף השולח כך מבט אימתני.

הסידורים דומים מאוד. היו"ר יושב ליד מזכיריו, העושים את העבודה. הנואם עולה לדוכן ונואם. בשנות כהונתי בכנסת הגעתי למסקנה כי שיטה זו היא אבי כל הטאט. השיטה הבריטית עדיפה פי אלף: חברי הפרלמנט נואם בעומדו במקומו, אסור לו לקרוא נאומים מן הכתב, עליו לדבר כדבר אדם אל רעיו. ברגע שחברי פרלמנט עולה לדוכן ונואם כשפניו אל הקהל, הופך הפרלמנט לאספת-עם, ה' ויוכח הופך לאוסף של מנוולונים דמוניים, ומדדי האיוולת קופץ בכמה עשרות מעלות.

יש שאלות, יש הצ'עות לסדר-היום. אילו רצ'י תי, יכולתי לתת לידידי הירוקים (תרתי משמע) עצות מדויקות איך להתנהג ולעשות, כי כל הטריקים דומים. גם שם אין הצבעה אלקטרונית, כי גם שם מעדיפים החברים להעלים מעיני בוחריהם את העובדה שהמליאה ריקה כמעט תמיד. (מכונת-הצ'בעה אלקטרונית רושמת אוטומטית מי מצביע ומי לא, ואיך-). הצעתו להנהיג בכנסת, והצעתי לפסדה קלי לתבוע את הנהגתה בגרמניה.

גם ההרכב דומה. יש מערך (סוציאלי-דמוקרטים), אוסף עייף של עסקנים, שרגליהם בשמאל וידיהם בימין, ואין שרץ בעולם שאין הם מסוגלים לטהרו. ויש הליכוד (נוצרי-דמוקרטים דמוי-ליברלים ונוצרי-סוציאליים דמוי-חירות). המורכב מבעלי-הון שמנים (תרתי משמע: בעלים שמנים של הון שמן) וקארייריסטים צעירים, שתאווה-הבצע ותאוות-הקאריירה ממש גודפות מהם כאפסטי-שבי.

היו"ר החדש, ריינר בארצל (ליכוד) דומה להפליא למנחם סבירור (נוצרי-דמוקרט) — כלומר, להיפך. הוא פוסע כמותו, כשכולו אומר חשיבות, ונואם כמותו. איני יודע אם הוא יודע לשיר אריות ביידיש.

ומוחלטת בין סרטאוי וביני, ויתכן כי זה היה הבסיס לידידותנו. גם הוא וגם אני האמנו כי השלום ייעשה בידי אנשים לאומיים: ישראלים לאומיים ופלסטינים לאומיים. לאומיים — לא לאומניים. אנשים בעלי גאווה לאומית והזדהות לאומית. המבנים את ההזדהות הלאומית של הצד השני. רצינו לרכוש את ליבו של הציבור הלאומי — הישראלי והפלסטיני — לעניין השלום, התואם את האינטרס הלאומי האמיתי של שני העמים.

היה ברור לנו כי שום מאבק לשלום לא יצלח, אם הרוב הגדול בשני העמים יאמין כי השלום נוגד את מאוויי הלאומיים הבסיסיים. התעלול הזה טומן בחובו את המסר ההפוך. אני מציע לראשי אש"ף לרדת מן האילן הזה.

התנצלות

כו, אני מודע לכך שאני כותב הרבה על סרטאוי. אני מבקש סליחה על כך. עדיין איני יכול אחרת. בכל עיסוקי במשך היום, המחשבה על מותו אינה רחוקה אף פעם מליבי. חיילים קרביים מכירים הרגשה זו של חייל כלפי חבר קרוב. שעיומו עבר את כורי ההיתוך של הקרב.

אני מקווה שזה יעבור. עד שמת, לא ידעתי עד כמה היה קרוב לי. מדי פעם אני תופס שאני רוצה לעשות משהו הקשור בו, לקיים הבטחה שנתתי לו, להזכיר לו שלא עשה עדיין משהו שדברנו עליו — ושכל זה שוב לא יהיה. נותר חלל ריק.

הדבר היפה ביותר ששמעתי השביע בא מפי יוסי אמיתי, חבר קיבוץ גבולות, חבר המועצה הישראלית למען שלום ישראל-פלסטיני. סרטאוי לקח אותה בטרמפ בשווייץ. אחרי הופעה משותפת שם לפני שנתיים. בדרך ניסה סרטאוי להסביר ליוסי מה טיב היחסים בינינו, ואמר: "אם אני אגיד למתי (פלד), ליעקב (ארנון) או לאורי (אבנרי): 'בואו איתי מייד', אני לא יכול להגיד לכם לאיזו ארץ ולשם איזו מטרה'. הם לא יתססו ויבואו. ואם הם יגידו לי את אותו הדבר, אבוא עימם בעיניים עצומות".

אז אני מבקש עוד קצת סבלנות. זה מוכרח לעבור.

גילגולו של זקן

הייתי מוקף בבעלי זקנים — זקנים גדולים וקטנים, שחורים ובלונדיים, מטופחים ופורעים, כמעט כל חברי הפרלמנט של "הירוקים" הם מוקפים. הזקן הוא מעין סמל של מרד הצעירים — מרד נגד המימסד, נגד הסדר הבלתי-ראוי, נגד ההורים.

לפני 25 שנים הזדמנתי לגרמניה — בפעם הראשונה אחרי המלחמה. ידידים סחבו אותי למסיבת "פאשינג" (המהדורה הגרמנית של הקרבנאל בריו) בקלן. הנשף נערך בבניין גדול, ובו שלוש קומות המורכבות כולן מאולמות-ענק. הנשף התקיים בכל האולמות האלה גם יחד. כאלף זוגות הסתובבו בתיבת-נחושת זו כשהם עולים וירודים.

בעזרת כמויות אדירות של יין-שמפניה היתה האווירה עליזה מאוד. בני-הזוג היו נפרדים בדרך כלל זה מזה ליד הכניסה וקובצים פגשים במקום מסוים בשעה מסוימת. (ליד העימה הזה בשעה 2 אחרי חצות!) כי אחרת היו להם סיכויים מעטים מאוד לראות זה את זה שוב בקרב ההמון במשך הלילה. הכל היה, כמובן, מחופשים.

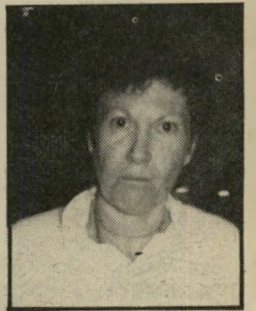
בפעם האחרונה פגשתי את תמר גולן בהלווייה של אנור אל-סאדאת. גיבור השלום, השבוע דיברתי איתה ביום הלווייתו של עיצאם אל-סרטאוי.

תמר, אשה רבת-עלילות החובקות ארבע יבשות, היא (בין השאר) כתבת מעריב בפאריס. הפעם פגשה את סרטאוי במטוס, בדרכה מבירת-צרפת למושב האינטר-נציונל הסוציאליסטי כאלבופיירה. כאשר גילה אותה עיצאם, ישב לידה, כדי לשוחח עימה, כדרכו בפגשו ישראלים. תמר משכה לשיחה את שאר העיתונאים הישראליים שהיו במטוס.

כשגילה הפלסטיני כי הג'ינ'גית הישראלית גולדה בחיפה, העיר שבה בילה גם הוא כמה שנים של ילדותו, אמר: "אילו פגשתי אותך אז הייתי מושך אותך אל מתחת לעץ-תאנה, וכל ההיסטוריה היתה משתנה!" (אצלי זה עורר מייד זיכרונות. בילדותי גרתי כשנה בנווה-שאנן, מעל לחיפה, והיה לנו עץ-תאנה בגינה).

כשהגיעו לנמל-התעופה של ליסבון, לא המתין איש לנציג אש"ף. העיתונאים הישראליים צירפו אותו אליהם, וכל הפמליה נסעה בשלוש מכוניות שכורות לאלבופיירה, מרחק של כ-200 קילומטרים. (יואב סר-קר, איש הטלוויזיה, מיהר להסתלק מן החבורה. רשות השידור אינה בית-ספר לגיבורים.) בדרך נחו, סעדו ושוחחו.

בשעה שסרטאוי ועוזרו, אנור אבו-עיישה, עמדו בנמל-התעופה, ללא שמירה כלשהי, הגיע גם שימון פרס, ומייד הקיפה אותו עדה גדולה של שומרי ראש.

גולן

תמונה גרוטסקית ממש: הגה אישה-השלום הפלסטיני, מס' 1 ברשימת המועמדים להירצח מטעם חזית-הירסר אירגוני-טרור מיקצועיים, והגה שימון פרס, פוליטיקאי ששום אדם בעולם אינו מעוניין לפגוע בו. מפני שאינו מפריע לאיש, מתי אמר או עשה פרס אי פעם משהו שיכול היה להפריע לאיש מחוץ לקריית-שמונה עילית?

(זה לא הפריע לפרס להתפאר לאחר מכן, שרבים חשבו שהוא נרצח, ונאווה ארד, שטענה כי לא ישנה לילה שלם מפני שלחצה בטעות את ידו של סרטאוי בבית-המלון. סיפרה ברדיו שגם היא נחרדה מפני שהיתה בטוחה שפרס נרצח. רחמנות!)

את סרטאוי שיכנו במלון מרוחק מן המקום שבו התקיים הכנס, והוא נסע כמה פעמים ביום הלך וחוזר, לאורך כביש צר ומתפתל, ללא שמירה כלשהי. את הערב האחרון בילה סרטאוי בחברת תמר גולן, ושוחח עימה ארוכות. ליבי נצבט כששמעתי כי חלק מן השיחה נסב עליי. "אילו רשמתי את פרטי השיחה, זה היה חוזר ומילה ובמילה על המאמר שכתבת לזיכור בשבוע שעבר", אמרה לי תמר.

במשך הימים שהיתה עימי, חזר עיצאם כמה פעמים על ההלצה של עץ-התאנה. הוא רמו שאפשר עדיין לתקן את ההלצה, עד שתמר ביקשה ממנו: "די! לפחות תחליף את התאנה בעץ-זית!"

אילן להיתלות בו

זהו תעלול של פירסומת. תעלול גרוע. אני מתכוון להודעתו של יאסר ערפאת על מינוי אילן הלוי, המוגדר כ"עיתונאי ישראלי", כנציג אש"ף לשיבת-ההעילה של האינטרנציונל, במקומו של עיצאם סרטאוי.

קודם כל, אין בכך כל ממש. מושב האינטרנציונל ננעל לפני שאילן הלוי הגיע לפורטוגל. הוא לא היה שם, מפני שלא היה עולה על דעת סרטאוי להביאו עימו. המושב הבא יתקיים בעוד זמן רב, כאשר למינוי זה כבר לא יהיה ערך. משמע: תעלול של יחסי-ציבור. תעלול גרוע. הוא מוכיח איזה חלל ריק אדיר השאיר אחריו סרטאוי. כי סרטאוי הבין את רחשיה-הלב של הישראלים. יהיה קשה ליורשיו ללמוד זאת.

אני מניח כי ערפאת התכוון במינוי פיקטיבי זה לעשות דווקא מחוזה חיובית כלפי הציבור הישראלי. לאמור: סרטאוי מת, אז הקו שלו נמשך. ולראייה: אני ממנה ישראלי למלא את מקומו.

אם כן, החטיא את המטרה. התוצאה הפוכה. היא סותרת את רוחו של סרטאוי. איני מכיר את אילן הלוי. מעולם לא פגשתי, ואיני יודע מהם מניעיו. אולי הוא אידיאליסט, ואולי להיפך. זה עניינו הפרטי. העובדה היא שהוא עבר את הקו. הוא הצטרף לאירגונו הלאומי של העם הפלסטיני. משמע: הוא חדל להיות ישראלי.

אנשים כאלה לא יעשו שלום, ולא יסמלו את השלום. הם יכולים רק להרחיק את רוב רובו של העם הישראלי מרעיון השלום. ולהעמיק את התהום.

גם בעניין זה היתה קיימת תמימות-דעים עמוקה